

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรรมฐาน คือที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต กรรมฐานเป็นที่ตั้งแห่งการงานทางใจ ซึ่งหมายถึงการมีสติกำหนดรู้เท่าทันทุกอารมณ์ที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าขนานนามผู้รู้อารมณ์ว่าผู้ตื่น คือมีการตื่นตัวรู้สึกตัวอยู่เสมอ ซึ่งเป็นวิธีการฝึกจิตให้สงบและฉลาด ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า จิตภาวนา การอบรมจิต หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กรรมฐานคืองานที่ทำให้จิตให้สูงขึ้นให้ประเสริฐขึ้น ไม่ปล่อยให้จิตว่างงาน เพราะถ้าปล่อยให้จิตว่างงานจะก่อให้เกิดความขุ่นยาก เป็นโทษของกิเลสที่กลุ่มมรรวมใจ จึงต้องฝึกจิตไม่ให้ว่างงานด้วยการให้จิตอยู่ในกรรมฐาน^๑

การปฏิบัติกรรมฐานในสมัยพุทธกาลเป็นการศึกษาจากพุทธสำนักหรือสำนักของพระเถระที่มีชื่อเสียง เช่น พระสารีบุตร เป็นต้น แล้วออกปฏิบัติหรือปลีกวิเวก ในส่วนของปริยัติมีปรากฏคำสอนเกี่ยวกับกรรมฐานในคัมภีร์ปฎิสัมภิตามรรค ว่าด้วยอานาปานสติ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นคัมภีร์กรรมฐานเล่มแรกของพระพุทธศาสนา หลังพุทธกาลก็มีการปฏิบัติกรรมฐานสืบต่อกันมาตามสำนักต่าง ๆ แม้จะมีหลายสำนัก แต่ก็พอสรุปได้ว่ามี ๒ สายใหญ่ ๆ คือ สายสมณะและสายวิปัสสนา สำหรับการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทย ศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) ได้จำแนกสายกรรมฐานไว้ ๕ สาย ได้แก่ (๑) สายพุทโธ (๒) อานาปานสติ (๓) สายยุบหนอ-พองหนอ (๔) สายรูปนาม (๕)

พระครูมงคลฐานสายอีสานหรือที่เรียกกันว่าพระป่าเกิดขึ้นภายใต้การนำของพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล และ พระอาจารย์ มั่น ภูริทตฺโต เป็นสายกรรมฐานที่ถือ รูดงควัตร ๑๓ และให้ความสำคัญในการอยู่ป่าเป็นวัตร มีลูกศิษย์จำนวนมาก เช่น พระอาจารย์ สิงห์ ขนดฺยาคโม หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่เทส เทสรังสี หลวงพ่อชา สุภทฺโท

^๑พระมหารุ่งเรือง รุกขิตฺตมฺโม, “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน เป็นต้น ท่านเหล่านี้ได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างความมั่นคงของพุทธศาสนาในภาคอีสานและทั่วประเทศไทย

พระเถระนักปฏิบัติศิษย์หลวงปู่มั่นที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งคือหลวงพ่ocha ท่านเป็นผู้ที่ถือเคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติจนเห็นผลแล้วก็ตั้งสำนักปฏิบัติคือวัดหนองป่าพงขึ้นมา ได้สอนกรรมฐานและนำพาพระสงฆ์และชาวบ้านปฏิบัติ ในตอนแรกก็ถูกต่อต้านเหมือนกัน แต่ท่านปฏิบัติจริง ชาวบ้านหรือพระที่ต่อต้านจึงยอมรับ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) ไม่คิดในรูปแบบของการปฏิบัติ ท่านกล่าวว่า การภาวนาก็คือ การทำความคิดความเห็นให้ถูกต้อง ทำเพื่อปล่อยวาง วิธีการทุกอย่างก็เหมือนเครื่องมือจับปลานั่นแหละ มันต่างกันแต่รูปแบบ ต่างกันแต่วิธีเท่านั้น ในที่สุดก็เพื่อเอาผลอันเดียวกันนั่นเอง ที่นี้ เราจึงไม่จำกัดรูปแบบการปฏิบัติ แต่ก็มักจะสอนให้ภาวนา พุทโธ หรืออานาปานสติ คือการกำหนดลมหายใจเข้าออก ทำไปพอสมควรแล้ว จึงค่อยทำความรู้ความเห็นของเราให้ถูกต้องเรื่อยไป^๒

การบำเพ็ญศาสนกิจของท่านมีมากมายท่านได้เปิดสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานมากกว่า ๕๐ สำนักโดยมีสาขาทั้งในและนอกประเทศมีลูกศิษย์ที่เป็นวิปัสสนาจารย์สืบทอดหลักการสอนวิปัสสนามาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน สิ่งที่ท่านเน้นในการปฏิบัติคือให้เป็นอยู่ในปัจจุบันขณะพิจารณาเห็นสภาวธรรมทั้งหลายโดยความเป็นไตรลักษณ์ ดังที่ท่านกล่าวว่า “การปฏิบัติก็ให้ดูปัจจุบันนี้เท่านั้นละ อย่าไปห่วงอดีต อย่าไปห่วงอนาคต เพราะอดีตมันก็ผ่านไปแล้ว เรื่องที่เกิดในอดีต มันก็ดับไปแล้วในอดีต มันหมดแล้ว อนาคตเราก็ปล่อย เรื่องที่เกิดในอนาคต มันก็ดับในอนาคต เราจะไปห่วงใยมันทำไม ดูปัจจุบันธรรมนี้ว่ามันไม่แน่ มันไม่เที่ยง พุทโธมันก็รู้ขึ้นมา เจริญขึ้นมา รู้ความเป็นจริงในสิ่งทั้งหลายว่า มันไม่เที่ยง สุขทุกข์เกิดขึ้นมาก็ไม่เที่ยง ไม่แน่ ถ้าจิตใจของเราเห็นของทุกอย่างว่าเป็นของไม่แน่ ปัญหาว่าเราจะไปยึดมันหมายมันก็จะค่อย ๆ หมดไป”^๓

พระเถระนักปฏิบัติผู้เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่นอีกท่านหนึ่งคือพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ท่านได้รับใช้หลวงปู่มั่นอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด คือเป็นเลขส่วนตัวของหลวงปู่มั่น ท่านมีจิตใจที่เด็ดเดี่ยว มีความเป็นนักสู้ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ยึดเส้นทางสู่เป้าหมายโดยไม่วอกแวกกับสิ่งเขี้ยววนใด ๆ ดังนั้น หลวงตาจึงเป็นแบบอย่างทั้งชีวิตทางโลกและทางธรรม

^๒คณะศิษย์, อุปลมนิ, (กรุงเทพมหานคร : อรุณสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕๕.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕๕.

อุปนิสัยที่โดดเด่นประจำองค์หลวงตามหาบัว ตั้งแต่วัยหนุ่มนั้นท่านเป็นผู้มีเมตตาธรรม มีน้ำใจชอบให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสกว่าท่าน จดปัจจัยไทยทานที่ได้มาจึงไม่เคยเหลือเก็บเลย ความเมตตาดังกล่าวของท่านปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อท่านได้เริ่มตั้งวัดป่าบ้านตาด ในปี พ.ศ.๒๔๕๕ ท่านได้ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนจน คนเจ็บป่วย คนพิการ คนอนาถา เด็กกำพร้าจำนวนมาก

ท่านปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนคิดในสมาธิ หลวงปู่มั่นจึงแนะนำให้ปฏิบัติเพื่อเจริญปัญญา ท่านได้ทำตามจนเห็นผลตามนั้น ในการปฏิบัติกรรมฐาน ท่านกล่าวถึงความแตกต่างกันแห่งสมาธิ และปัญญ่ว่า ปัญญาเป็นเครื่องแก้กิเลส สมาธิแต่เพียงไล่กิเลสเข้ามารวมตัวให้ใจสงบ ไม่ยุ่งเหยิง วุ่นวายหรือไม่ฟุ้งซ่าน จิตรวมตัว ปัญญาเป็นผู้คลี่คลายเพื่อเหตุเพื่อผลในการแก้กิเลสเหตุผลพร้อมที่ตรงไหนกิเลสหลุดลอยไปเรื่อย ๆ ใจก็เกิดความสะดักสบาย เห็นคุณค่าของปัญญาสติปัญญาเริ่มหมุนตัวเรื่อย ๆ ความเพียรก็กล้าแข็ง^๔

ด้วยเหตุที่แนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระมหาเถระทั้ง ๒ รูปนี้มีความน่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของทั้งพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) กับพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” ซึ่งจะให้เห็นแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของพระมหาเถระทั้งสองท่าน ซึ่งหลังจากศึกษาวิจัยแล้ว ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลของการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะนำไปประพจน์และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)

^๔วัดป่าบ้านตาด, ญาณสัมปັນธมฺมาสูตร, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนอินเตอร์พริ้นท์จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๖.

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ แนวคำสอน แนวทาง/วิธีการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) กับพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ว่ามีรูปแบบ แนวคำสอน แนวทาง/วิธีการปฏิบัติกรรมฐานเหมือนกันหรือไม่และมีความแตกต่างกันในด้านใดบ้าง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิโดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาจากพระไตรปิฎกภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปี พ.ศ.๒๕๓๕ รวมถึงตำราและเอกสารทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) กับพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของหลวงพ่ocha ได้จากหนังสืออุปถัมภ์เป็นหลัก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของหลวงตามหาบัว ได้จากหนังสือญาณสัมปณานุสรณ์เป็นหลัก

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิบัติ หมายถึง วิธีการประพฤติปฏิบัติหรือการลงมือปฏิบัติกรรมฐานจนกลายเป็นแนวทางการปฏิบัติของพระมหาเถระทั้งสองรูป

กัมมัฏฐาน หมายถึง การปฏิบัติตามหลักสมณะและวิปัสสนา เพื่อทำให้เกิดสมาธิและปัญญา เป็นเหตุให้ระงับดับกิเลสและเครื่องเศร้าหมองทั้งหลายได้

สติปัฏฐาน หมายถึง ที่ตั้งของสติซึ่งก็คือการใช้สติกำหนดรู้อยู่ทุกขณะถึงอาการที่เกิดขึ้นทางกายเวทนาจิตธรรมเพื่อให้ทันอารมณ์ปัจจุบัน

รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างที่เป็นเอกลักษณ์ในการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่ocha และหลวงตามหาบัว

เปรียบเทียบ หมายถึง การนำรูปแบบ หลักคำสอน แนวทาง/วิธีการปฏิบัติมาเทียบเคียงดูในด้านต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนและความแตกต่างกันอย่างไร

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

Dipti Mahanta ได้กล่าวถึงปฏิบัติของหลวงพ่อบุชาว่า หลวงพ่อบุชาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าที่มีความตั้งใจมุ่งมั่นและขยันทำงานมาก ดำรงตนอยู่ภายในกรอบของรูปแบบโครงสร้างที่เราอาจรวมทั้งชื่อเป็นโครงสร้างเชิงประจักษ์ เช่นเดียวกับอาจารย์ของท่านคือหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ และท่านอื่น ๆ เครื่องคิดในชุดคงวัตร เป็นผู้มีความเพียร ท่านแสดงธรรมะไว้มากมาย เป็นเครื่องยืนยันถึงความจริงที่ท่านพัฒนาและปฏิบัติตามปรัชญาของชีวิต แนวทางการปฏิบัติของท่านเป็นไปเพื่อทำลายล้างอัตตาและเข้าถึงความจริง^๕

กัมภีร์มัชฌิมนิกาย กล่าวถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติอานาปานสติว่า ภิกษุทั้งหลาย ในภิกษุสงฆ์นี้มีภิกษุผู้บำเพ็ญความเพียรในการเจริญอานาปานสติอยู่ อานาปานสติที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก อานาปานสติที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำสติปัญฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ สติปัญฐาน ๔ ที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำวิชชาและ วิมุตติให้บริบูรณ์^๖

กัมภีร์ทีฆนิกาย กล่าวถึงสติปัญฐาน ๔ ในฐานะทางสายเอกว่า ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัญฐาน ๕ ๔ ประการ สติปัญฐาน ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ (๑) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ (๒) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (๓) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (๔) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้^๗

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวเอาไว้ว่า พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) ผู้ก่อตั้งวัดหนองป่าพง ซึ่งเป็นวัดต้นแบบของวัดป่าสายปฏิบัติของมหานิกาย มีวิธีการปฏิบัติอยู่เหนือระบบปฏิบัติใดๆ อันเป็นข้อจำกัด แต่มุ่งเน้นการปฏิบัติขัดเกลาชำระตนเองให้บริสุทธิ์ตามพระพุทธองค์จึงทำให้ท่านเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในฐานะพระนักปฏิบัติที่มีประชาชนเคารพ

^๕ Dipti Mahanta, *From Nāgārjuna to Ajahn Chah: Buddhist deconstruction in theory and practice*, ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๕๔, (อัคราณา)

^๖ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๗/๑๘๗.

^๗ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๐๑-๓๐๒/๓๗๓.

ศรัทธาเป็นจำนวนมากและมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางและ จะเห็นได้ว่ามีสำนัก
 สาขการปฏิบัติแบบ “วัดหนองป่าพง” ในต่างประเทศสำหรับชาวต่างประเทศโดยตรง ซึ่งต่างจาก
 การเผยแผ่ของพระธรรมจาริก หรือผู้รู้ทั้งหลายที่ทำได้เพียงแสดงธรรมหรือประกาศธรรมให้เป็นที่
 ยอมรับกันเท่านั้น แต่พระนักปฏิบัติเช่นท่านกลับสามารถทำให้คนรู้และเข้ามาปฏิบัติตามได้^๕

พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน) กล่าวเรื่องถึงเรื่องการปฏิบัติ
 วิปัสณากรรมฐาน ไว้ในหนังสือหยดน้ำบนใบบัว ว่าให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติเอาให้กระจำ
 เจ่งซี กรรมฐานนี้ละเป็นสำคัญมากทีเดียว พิจารณาร่างกายของเราให้แตกกระจัดกระจาย จิตใจจะ
 สว่างจ้าขึ้นมา มีสิ่งเหล่านี้ละมันปิดใจของเราให้มีดีให้ดำ ขาวมันก็เป็นดำ ดำก็ยิ่งดำไปเรื่อยๆ คือจิต
 ไม่มีธรรมชกฟอก ถ้าจิตมีธรรมชกฟอกแล้วจิตก็สว่างงามเย็นสบาย นั่นละพระพุทธเจ้าสอนให้อยู่ใน
 ป่าในเขา เช่นป่าช้าเป็นต้น ก็คือให้ไปฟอกจิตฟอกใจในสถานที่เหมาะสมกับการประกอบความ
 พากเพียร^๖

พระเอกชัย อิสสโร กล่าวในหนังสือ “ร่มเงาวัดหนองป่าพง” ถึงปฏิปทาของอาจารย์ชา
 และพระธรรมคำสอนต่างๆ ในด้านปฏิปทาน่ายกย่อง เคร่งครัดในศีลาจารวัตร และเป็นครูอาจารย์ที่
 ยิ่งใหญ่ มีเมตตา มุ่งมั่นแสวงหาสัจธรรม อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงประวัติดิษยคน
 สำคัญ คือ พระอาจารย์เลี่ยม วิตรมฺโม รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพงที่ได้ดำเนินตาม
 ปฏิปทาของท่านหลวงพ่อ เมื่อศึกษาปฏิบัติธรรมจากหลวงพ่อจนชำนาญ มันคงแล้วจึงได้สานต่อ
 เจตนารมณ์ของหลวงพ่อดราบเท่าปัจจุบันนี้^๗

พระอาจารย์มิตซูโอะคเวสโก กล่าวถึง ธรรมเทศนาในหนังสือ “ทุกข์เพราะคิดผิด” ซึ่ง
 เป็นการดำเนินทางการสอนแนวเดียวกับพระโพธิญาณเถระว่าคนเราส่วนมากหรือเกือบทุกคนที่
 เป็นทุกข์กันอยู่เพราะคิดผิดคิดไม่เป็นแล้วที่สำคัญคือเราไม่รู้ว่าเราคิดผิดไม่รู้ว่าเราคิดถูก เป็น
 อย่างไรคิดว่าคิดถูกอยู่รำไป จึงนำศึกษาเรื่องคิดถูกคิดผิดก็จะคิดถูกได้และเมื่อนั้นเราก็จะสบายขึ้น
 ตามลำดับ^๘

^๕พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ความเป็นกัลยาณมิตรของหลวงปู่ชา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

^๖กระทรวงศึกษาธิการ, หยดน้ำบนใบบัว, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิลป์สยามบรรจ
 ภัณฑ์และการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๗พระเอกชัย อิสสโร, ร่มเงาวัดหนองป่าพง, (ม.ป.ท., ๒๕๓๒), หน้า ๒-๓๐.

^๘พระอาจารย์มิตซูโอะคเวสโก, ทุกข์เพราะคิดผิด คิดถูกต้องทุกข้อได้, (กรุงเทพมหานคร:วิริยะการ
 พิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า คำนำ.

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนสโร) ได้ศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของสำนักวิปัสสนาวิเวกาศรม พบว่า การสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานของสำนักวิเวกาศรมซึ่งเป็นสำนักเผยแผ่วิปัสสนาแห่งหนึ่งของประเทศไทยได้มีการจัดสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานที่เป็นระบบและสอดคล้องกับพระไตรปิฎกและอรรถกถาอันเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติทั้งนี้การสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานยังมุ่งเน้นที่หลักการปฏิบัติทั้งสามทางได้แก่การเดินจงกรมการนั่งสมาธิและการเจริญสติให้ทันอารมณ์ปัจจุบัน^{๑๒}

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) ได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ ศึกษากระบวนการฝึกอบรมนุคฺลากรทางพระพุทธศาสนาของ พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท)” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีในการฝึกอบรมนุคฺลากร ตลอดจนศึกษาถึงกระบวนการในการอบรมพระภิกษุและสามเณร พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) ได้ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้สำหรับฝึกอบรมนุคฺลากรทั้งฝ่ายบรรพชิต คฤหัสถ์ และการฝึกอบรมผู้นำโดยใช้วิธีการ อบรมด้วยการออกกฐระเบียบ ฝึกอานาปานสติ และส่งเสริมสัมมาทิฐิ คือ ความคิดที่ถูกต้อง ซึ่งมีส่วนให้พระภิกษุสามเณรในวัดหนองป่าพง มีความมั่นคงในพระวินัย จิตสงบและมีความเห็นถูกต้องตามพระธรรมวินัย^{๑๓}

พระมหาสมบัติ ปภาโกร (บุญเรือง) ได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการสอนของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” คือศึกษาหลักการสอนเทคนิคการสอนการสอนของพระธรรมวิสุทธิมงคลโดยใช้เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นบรรทัดฐานในการเทียบเคียง การวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งว่าด้วยองค์ประกอบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนที่สองว่าด้วย

^{๑๒}พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนสโร), “วิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของสำนักวิปัสสนาวิเวกาศรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๑๓}พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), “ศึกษากระบวนการฝึกอบรมนุคฺลากรทางพระพุทธศาสนาของพระโพธิญาณเถระ(ชา สุภทฺโท)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

องค์ประกอบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการสอนของพระธรรมวิสุทธิมงคลโดยเทียบเคียง องค์ประกอบการสอนวิธีการสอนและเทคนิคของพระพุทธเจ้าเป็นบรรทัดฐาน^{๑๔}

พระมหาทวิศักดิ์ ไกรบุตร ได้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ไตร่จณานวิขา:ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรสนะและแนวทางปฏิบัติในสังคมไทย” คือการบรรยายด้วยการใช้จารีตประเพณี เป็นสื่อในการสอนของพระธรรมวิสุทธิมงคลนั้น ท่านเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและการฝึกอบรมจิตเป็นหลักพิธีกรรมซึ่งเกี่ยวกับความเชื่ออื่นๆซึ่งมิใช่แนวทางของพระพุทธศาสนานั้น พระธรรมวิสุทธิมงคลจะไม่นำมากล่าวสอนดังจะเห็นได้จากการที่พระธรรมวิสุทธิมงคลไม่อนุญาตให้มีการจัดสร้างหรือปลูกเสกวัตถุมงคลใดๆทั้งสิ้น ซึ่งรวมไปถึงการทำนํ้ามนต์และพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการเชื่อนอกศาสนา ดังนั้นการสอนโดยการบรรยายซึ่งใช้จารีตประเพณีท้องถิ่นเป็นสื่อในการสอนของท่านพระธรรมวิสุทธิมงคลจะสอนเฉพาะส่วนที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา เท่านั้น^{๑๕}

ประจวบ แสณกลาง ได้กล่าวไว้ว่า รูดงควัตรต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่าเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมให้พระรูดงกรรมฐาน เป็นผู้ที่อยู่อาศัยสามรถเที่ยวจาริกบำเพ็ญสมณธรรมไปในที่ต่างๆได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะท่านถือเอาธรรมเป็นเรื่องสำคัญเหนือกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด และประการสำคัญ รูดงควัตรเหล่านี้เป็นกรอบหรือแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยกำจัดกิเลสเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นในทางพระพุทธศาสนา ในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นข้อปฏิบัติที่คนเราปฏิบัติได้ยาก เพราะล้วนแต่เป็นสิ่งที่ขัดขืนทั้งนั้น ผู้ใดต้องการเป็นพระอริยเจ้าจะต้องมีรูดงควัตรเป็นเครื่องขัดเกลา จะเห็นได้ว่าลักษณะของพระป่า มีลักษณะที่เอื้อต่อการบำเพ็ญสมณธรรมปัจจุบันนี้พระวัดป่าในที่ต่างๆก็ยังยึดเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด^{๑๖}

ณรงค์ชัย ปัญญานนทชัย ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา โดยฝึกสมาธิพบว่าผลของการฝึกสมาธิสามารถช่วยสร้างพัฒนาการในการเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ปฏิบัติเฉพาะผู้หญิงได้ทั้งนี้หลังจากการทดลองแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

^{๑๔}พระมหาสมบัตติ ปภากรโร(บุญเรือง), “การศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการสอนของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๑๕}พระมหาทวิศักดิ์ ไกรบุตร, “ไตร่จณานวิขา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรสนะและแนวปฏิบัติในสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

^{๑๖}ประจวบ แสณกลาง, “บทบาทของพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระที่มีต่อสังคมอีสานเหนือ : ศึกษากรณีสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต”, *ปริญญานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๑).

เป็นสองกลุ่มโดยให้กลุ่มที่หนึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกสมาธิและกลุ่มที่สองไม่ได้รับการฝึกพร้อมทั้งทำการพิสูจน์โดยการให้เล่นเกมที่จำลองสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่ากลุ่มผู้หญิงที่ได้รับการฝึกสมาธิสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่ากลุ่มของผู้หญิงที่ไม่ได้ฝึก^{๑๓}

อริยา ลิมสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยและกล่าวไว้ว่า ผู้วิจัยชี้ให้เห็นบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบทไทย (พ.ศ.๒๕๐๐-๒๕๒๐) ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทหลักของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาว่าในการพัฒนาชุมชนนั้นได้กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้นำใน ๒ ประเด็นหลักคือ ๑.เป็นผู้นำในการก่อสร้าง ถาวรวัตถุและเครื่องสาธารณูปโภค ๒.เป็นผู้นำทางปัญญาและทางพัฒนาคุณธรรมโดยมุ่งเน้นในการยกระดับจิตของประชาชน ดังนั้นบทบาทประการแรกเป็นบทบาทเชิงประยุต์ที่ภิกษุควรทำในทางอ้อมด้วย การนำหรือเป็นสื่อกลาง ในการนำสิ่งของที่ได้รับบริจาคแบ่งปันให้เป็นประโยชน์ในวงกว้างออกไป โดยอิงหลักการและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนาส่วนบทบาทหลังเป็นบทบาทแท้จริงและดั้งเดิมที่เหมาะสมที่สุดที่มนุษย์ทั้งหลายพึงกระทำ^{๑๔}

นพดล เจนอักษร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า” ได้กล่าวไว้ว่าเทคนิคการสอนโดยการยกตัวอย่างอุปมาอุปไมยนี้เป็นลักษณะที่โดดเด่นในกระบวนการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งนพดล เจนอักษร ได้ทำการวิจัยเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าหลายๆรูปแบบโดยพิจารณาหรือประเมินค่าจากความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้กำหนดจากการที่ทรงใช้จากระดับสูงสุดถึงระดับต่ำสุด จัดเป็นกลุ่มได้ดังนี้ ๑.เทคนิคการสอนด้วยการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายมาเป็นอุปกรณ์ ๒.เทคนิคการสอนโดยอุปมาอุปไมย ๓.เทคนิคการสอนด้วยการตอบปัญหา ๔.เทคนิคการสอนโดยใช้ภาษาง่ายๆ ๕.เทคนิคการสอนโดยการตีความหมาย ๖.เทคนิคการสอนโดยใช้ไหวพริบในการตอบปัญหา ๗.เทคนิคการสอนโดยใช้วาจาตักเตือน ๘.เทคนิคการสอนโดยการใช้คำจำกัดความ ๙.เทคนิคการสอนโดยการใช้อารมณ์ขัน จากกลุ่มตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้เทคนิคการสอนโดยการยกตัวอย่างอุปมาอุปไมยเพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้^{๑๕}

ทองมี มากคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คำสอนและวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ” ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะเด่นของการสอนของท่านคือ มุ่งไปที่แก้ทุกข์ที่แท้จริงสองลักษณะคือ ทุกข์อย่าง

^{๑๓}ณรงค์ชัยปัญญานันทชัย, “การพัฒนาประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาโดยฝึกสมาธิ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐).

^{๑๔}อริยา ลิมสุวรรณ, “บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบทไทย (๒๕๐๐ - ๒๕๒๐)”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖).

^{๑๕}นพดล เจนอักษร, “การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๖).

ละเอียดที่คนทั่วไปเรียกว่าสุขเวทนาหรือทุกข์เวทนา ทุกอย่างหยาบที่คนทั่วไปเรียกความทุกข์หรือทุกข์เวทนาพยายามหลีกเลี่ยงคำสอนที่ไม่ได้บัญญัติไว้เช่น การถือโชคกลาง การนับถือผี เป็นต้น^{๒๐}

ทองพุด พานแก้ว ได้ศึกษาวิจัยและได้สรุปแนวการสอนของพระโพธิญาณเถระ ไว้ว่า ท่านมีวิธีการสอน ๓ ลักษณะใหญ่ๆ คือ ๑.ด้านเนื้อหา คือ สอนจากสิ่งที่เห็นในชีวิตประจำวัน สอนด้วยความจริงให้ผู้เรียน สอนมีเหตุผล ๒.ด้านบุคคล คือ การให้ธรรมตามจริตบุคคล การสอนพิเศษ เฉพาะราย การสอนโดยลงมือทำด้วยตนเอง ๓.ด้านวิธีการสอน การสอนแบบสนทนาธรรม สอนแบบบรรยาย สอนด้วยการเปรียบเทียบ สอนด้วยอุทาหรณ์ สอนด้วยทำตนเป็นตัวอย่าง สอนตามจังหวะและโอกาส การสอนแบบแก้ปัญหาเฉพาะหน้า^{๒๑}

ดังนั้น พอสรุปประเด็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วทำให้ได้ทราบ รูปแบบและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระมหาเถระทั้งสองรูป รวมทั้ง รูปแบบและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งสอดคล้องกับพระไตรปิฎก และยังทำให้ทราบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระสายต่างๆอีกส่วนหนึ่งด้วย

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (A comparative Study) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๖.๑ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕

๑.๖.๒ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่ochaที่ปรากฏในหนังสือธรรมบรรยายของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) ทั้งเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงตามหาบัวที่ปรากฏในหนังสือธรรมบรรยายของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน) ทั้งเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๔ ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ประเด็นที่จะศึกษาเปรียบเทียบให้รอบด้านและครบถ้วน

^{๒๐}ทองมี มากคำ, “คำสอนและวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เน้นมนุษยศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒).

^{๒๑}ทองพุด พานแก้ว, “การศึกษาวิธีการสอนธรรมของหลวงพ่ocha สุภทฺโทกับท่านสุขนึ่ง (เว่ย หลาง)”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑).

๑.๖.๕ ศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่ochaและหลวงตามหาบัวในประเด็นที่กำหนดไว้คือรูปแบบ หลักคำสอน แนวทางหรือวิธีการปฏิบัติกรรมฐาน

๑.๖.๖ เปรียบเทียบการปฏิบัติกรรมฐานของพระมหาเถระทั้งสองรูปในเชิงพรรณนา

๑.๖.๗ สรุปผลการวิจัย

๑.๖.๘ เผยแพร่ผลการวิจัยด้วยการจัดทำเป็นรูปเล่ม

๑.๗ ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท)

๑.๗.๒ ทำให้ทราบการปฏิบัติกรรมฐานของพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)

๑.๗.๓ ทำให้ทราบความเหมือนและความแตกต่างแห่งการปฏิบัติกรรมฐานของพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) และพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)